

vers VOOR vers

LEZING 24
66 MINUTEN

SPREUKEN

Heersers en onderdanen

Salomo's lessen over rechtvaardig gezag en een wijze omgang met machthebbers

GELEZEN UIT

Herziene Statenvertaling

BELUISTER OF BEKIJK

versvoorvers.org/spreuken/heersers-en-onderdanen

BELUISTER OF BEKIJK

Inhoud

1	Salomo als koning en kenner van gezag	3 min	4
2	Leven onder een monarch	4 min	6
3	Etiquette aan tafel bij een heerser	3 min	8
4	Een heerser geduldig overtuigen	2 min	9
5	Wijsheid tegenover de koning	3 min	10
6	Zuivere motieven winnen vertrouwen	2 min	12
7	Nederigheid in aanwezigheid van de koning	5 min	13
8	Israël zonder aardse koning	2 min	16
9	Zelfbeheersing en gezag van buitenaf	3 min	17
10	Van de wet naar innerlijke gehoorzaamheid	2 min	18
11	Betrouwbaarheid zonder menselijk toezicht	2 min	19
12	Het doel van rechtvaardig overheidsgezag	3 min	20
13	Gezag komt van God en kent grenzen	3 min	21
14	De begrensde opdracht van gezagsdragers	3 min	23

15	Een wijze koning bestrijdt het kwaad	2 min	25
16	Het hart van de koning in Gods hand	4 min	26
17	Wijze en goddeloze raadgevers	2 min	28
18	Gods koningschap en menselijke vrijheid	3 min	29
19	Recht voor armen en bescherming van zwakken	3 min	30
20	Onderdrukking en de goedheid van God	3 min	31
21	Rechtvaardigen onder goddeloze heersers	2 min	33
22	Slechte leiders en slechte kandidaten	2 min	34
23	Corruptie en leugens aan de top	2 min	35
24	Leven onder het koningschap van Jezus	4 min	36
	Om verder te lezen		38

1

Salomo als koning en kenner van gezag

Bij ons onderzoek van het boek Spreuken gaan we thematisch te werk, en we hebben tot nu toe veel onderwerpen behandeld. Op dit moment zijn we bezig met de algemene categorie van wat Salomo zegt over relaties, over intermenselijke relaties. Eerst hebben we gekeken naar wat hij zei over een leven waarin je je bewust bent van God. Daarna hebben we gesproken over het innerlijke leven, het hart. Nu kijken we naar de relaties die we met andere mensen hebben. We hebben gesproken over relaties tussen ouders en kinderen, tussen man en vrouw en tussen dienaar en meester.

Van al die relaties zeiden we dat ze hiërarchisch waren. Het zijn relaties waarin er per definitie iemand ondergeschikt is aan iemand anders. Niet alle relaties zijn zo.

Vriendschappen zijn niet zo. De relatie met een buur, een vriend of een broer of zus: dat zijn gelijkwaardige relaties. Daarvoor wordt in het boek geen enkele gezagsstructuur vastgesteld. In de relatie tussen ouder en kind heeft de ouder uiteraard gezag over het kind. Ook de relatie tussen man en vrouw en de relatie tussen dienaar en meester zijn hiërarchisch. De laatste van deze relaties die enigszins een hiërarchische structuur heeft, is de relatie tussen vorst en onderdaan.

Salomo was koning en had daarom veel nagedacht over het onderwerp vorsten. Je herinnert je misschien dat Salomo een jonge man was toen zijn vader David stierf. God kwam naar hem toe en zei:

In Gibeon verscheen de HEERE 's nachts aan Salomo in een droom, en God zei: Vraag wat Ik u geven zal.

1 KONINGEN 3:5

Het antwoord van Salomo kwam in wezen hierop neer:

Nu dan, HEERE, mijn God! Ú hebt Uw dienaar koning gemaakt in de plaats van mijn vader David. Ík ben echter een jonge man: ik weet niet uit of in te gaan. En Uw dienaar is te midden van Uw volk geplaatst, dat U verkozen hebt, een groot volk, dat vanwege de menigte niet geteld of geschat kan worden. Geef dan Uw dienaar een opmerkzaam hart, om recht te kunnen spreken over Uw volk, om met inzicht onderscheid te kunnen maken tussen goed en kwaad, want wie zou over dit machtige volk van U kunnen rechtspreken?

1 KONINGEN 3:7-9

Dit behaagde God. Daarom verhoorde God zijn verzoek en schonk Hij hem ook dingen waarom hij niet had gevraagd. Hij maakte hem bijvoorbeeld rijk en machtig en gaf hem nog veel meer. Maar de wijsheid die Salomo zocht, was de wijsheid om een vorst te zijn.

We weten dat Salomo niet altijd goed of wijs regeerde. Er kwam een tijd dat zijn hart zich van God afkeerde en hij een vorst werd die niet goed was. Hij was een onderdrukker. Hij onderdrukte Jerobeam daadwerkelijk, en Jerobeam moest naar Egypte vluchten. Uiteindelijk werd Salomo's koninkrijk hem natuurlijk afgenomen en werd een deel ervan aan Jerobeam gegeven.

Omdat Salomo's hart zich tijdens zijn regering van God afkeerde, hield hij ook op de wijze vorst te zijn die hij daarvoor was geweest. Want:

Het beginsel van wijsheid is de vreze des HEEREN en de kennis van de heiligen is inzicht.

SPREUKEN 9:10

Toen hij ophield God te vrezen, hield hij op wijs te zijn. Toch schreef hij het boek Spreuken toen hij nog wijs was, toen hij God nog vreesde. Daarom had hij overdenkingen over de relatie tussen onderdanen en hun vorsten.

2

Leven onder een monarch

Een van de dingen die hij opmerkte, iets wat waarschijnlijk iedereen die onder een monarchie leefde zou weten en zou moeten overwegen, is dat mensen de gunst van hun vorst moeten zoeken. Wij leven in een samenleving waar geen koningen zijn. We hebben in dit land al tweehonderd jaar of langer geen koningen gehad. Dus wij hebben nooit onder enige vorm van monarchie geleefd, en onze ouders, grootouders en overgrootouders evenmin. Wij zijn onafhankelijke mensen. We hebben bepaalde opvattingen over persoonlijke rechten. We hebben in dit land grondwettelijke rechten, en geen koning of vorst mag die afnemen of kan dat rechtmatig doen.

Op dit moment zien we dat die rechten worden uitgehold en dat mogelijk iemand opnieuw probeert een monarchie te vestigen. Maar het punt is dat dit land de afgelopen tweehonderd jaar geen monarchie heeft gekend. En wij zijn van bepaalde rechten uitgegaan: vrijheid van meningsuiting, vrijheid van godsdienst, vrijheid van vergadering en allerlei andere vrijheden. Wij hebben vrijheden gehad die mensen door de geschiedenis heen over het algemeen niet hadden.

De koning was de absolute monarch. Hij was de soeverein. Het woord 'soeverein' betekent iemand die eigenlijk aan niemand verantwoording verschuldigd is. In Israël was de koning echter iets minder soeverein, omdat hij aan God verantwoording verschuldigd was. In andere heidense landen was de koning het hoogste gezag en zelfs het priesterschap was aan hem onderworpen. Maar Israël was een theocratie. Hoewel zij een koning hadden, moest die koning verantwoording afleggen aan God. Daarom was hij onderworpen aan de profeten, de priesters en degenen die Gods belangen vertegenwoordigden.

Niettemin had de monarch nog altijd meer macht dan ieder ander mens in het land. En de mensen hadden niet de soorten rechten die wij in elk land of iedere natie als normaal beschouwen. Het was daarom voor mensen verstandig om de gunst van de koning te zoeken, om ervoor te zorgen dat de koning tevreden over je was. De woede van de koning tegenover jou was beslist iets wat je wilde vermijden, want de koning voerde het bevel over legers. Hij kon zelfs bevel geven om mensen terecht te stellen.

In het grootste deel van de wereld heerste in de oudheid niet de wet. Er heerste een monarch. Dat is één groot doel waarnaar de grondleggers van dit land streefden: een land stichten dat door wetten werd geregeerd in plaats van door mensen. Dat wil zeggen: in plaats van geregeerd te worden door afzonderlijke mensen en hun grillen, waren zelfs de regeerders onderworpen aan wetten die waren gemaakt door vertegenwoordigers die door het volk waren gekozen.

Dat is een heel ander concept, dat wij ons hele leven als vanzelfsprekend hebben beschouwd, dan het concept dat alle volken en samenlevingen duizenden jaren daarvoor hadden. In deze passages wordt het idee van een monarchie als vanzelfsprekend beschouwd. Maar één ding dat een christen kan zeggen, is dit: hoewel wij in een land zonder monarchen hebben geleefd, heeft het heelal waarin wij leven nog altijd een Monarch. Wij staan nog altijd onder God als onze Koning. En sinds wij gelovigen in Christus zijn geworden, geloven wij dat Hij de Koning en de Heere is. Dat is wat ons christenen maakt: wij hebben erkend wat God over Jezus heeft verklaard, namelijk:

Er stond op Zijn bovenkleed en op Zijn dij deze Naam geschreven: Koning der koningen en Heere der heren.

OPENBARING 19:16

Dus wanneer we deze spreuken over koningen lezen, kunnen we ons in politieke zin niet zo direct met het onderwerp identificeren. Maar we beseffen dat Jezus in ons leven de plaats inneemt die een monarch of koning in het leven van mensen in de oudheid innam.

3

Etiquette aan tafel bij een heerser

In de openingsverzen van Spreuken 23 lezen we:

Als u aanzit om met een heerser te eten, let dan goed op wie u voor u hebt. Zet een mes op uw keel, als u een gulzig mens bent. Wees niet belust op zijn smakelijke gerechten, want het is bedrieglijk voedsel.

SPREUKEN 23:1-3

Ik weet niet zeker wat dit nu precies betekent, maar het klinkt heel erg als wat een paar verzen later wordt gezegd over het eten van het voedsel van een hebzuchtige man, van een vrek. We hebben hier in dit hoofdstuk twee situaties. De eerste drie verzen gaan over wat je moet doen wanneer je met een heerser gaat eten. Dat hoeft niet jouw koning te zijn. Het kan een plaatselijke gouverneur zijn of zoiets, maar hij is een machthebber. En in vers 6 en de verzen daarna gaat het over wanneer je bij een vrek gaat eten.

Blijkbaar gelden er andere omgangsvormen wanneer je bij formele gelegenheden met machtige mensen eet dan wanneer je thuis met je kinderen rond de tafel zit. Hij zegt dat je op je manieren moet letten wanneer je met een heerser gaat zitten. Nu zegt hij:

Zet een mes op je keel.

Dat is een vreemde uitspraak. Waarschijnlijk is die niet letterlijk bedoeld, maar de gedachte zou zijn dat je je eetlust in bedwang moet houden. Laat niet te veel eten door je keelgat verdwijnen, want dan lijkt het alsof je misbruik maakt van de heerser. Als je al het eten naar binnen schrokt, lijkt het alsof je er alleen voor jezelf bent.

Je moet je eetlust beheersen als je bij een heerser op bezoek gaat. Je moet goede manieren hebben. Bij een maaltijd met een heerser gelden andere omgangsvormen. Misschien verlang je naar zijn lekkernijen. Misschien ben je iemand die thuis gewoon over de tafel heen reikt en alles wat er lekker uitziet van tafel pakt. Maar wanneer je bij

een heerser bent, moet je je eetlust beheersen. Zijn lekkernijen spreken je misschien aan, maar zorg ervoor dat je gedrag door iets anders wordt beheerst dan door je drang om te eten.

Je toont respect voor de heerser, in plaats van alleen maar te zeggen: ‘Wauw, er staat veel eten op deze tafel,’ en het vervolgens met beide handen te grijpen en in je mond te proppen. Wanneer je met een heerser eet, is er doorgaans een reden waarom je daar bent. Meestal moeten er zaken worden besproken. Iets anders dan het eten heeft daar de werkelijke prioriteit. Als je de heerser aan jouw kant wilt houden, moet je oppassen dat je hem niet beledigt door je manieren of door gedrag dat zelfzuchtig overkomt.

Dat is wat hier wordt aangeraden. Je moet in een passende omgeving de juiste etiquette tonen wanneer je bij iemand bent die macht heeft. Als je zelf niet tot de machthebbers behoort, als je geen lid bent van het kabinet van de koning dat met hem eet, maar gewoon een burger bent die is uitgenodigd om met een heerser te eten, dan toon je respect voor de mensen aan tafel, omdat zij boven je staan. Dat is volgens mij in wezen waar Salomo het hier over heeft.

4

Een heerser geduldig overtuigen

In hoofdstuk 25, vers 15, zegt hij:

Met geduld wordt een leider overgehaald, en een zachte tong kan beenderen breken.

SPREUKEN 25:15

Daar ligt natuurlijk een ironie in besloten. De King James zegt:

Een zachte tong breekt zelfs botten.

Een bot is het hardste deel van een lichaam, en gewoonlijk breek je geen botten zonder een harde klap met een voorwerp dat stevig en hard is. Een honkbalknuppel of zo iets breekt botten. Maar van iets als een tong, die buigzaam en zacht is, zou je niet denken dat het botten kan breken. Maar figuurlijk gesproken kan dat wel.

Je kunt de weerstand van een man afbreken. Misschien zet hij zich schrap tegen je, maar je zachte tong kan die weerstand breken door langdurige verdraagzaamheid, door geduld, door vriendelijke en geduldige overreding. Je verandert het handelen van een heerser niet door met een lijst eisen binnen te komen en bedreigingen te uiten. Tenminste, volgens mij suggereert Salomo dat je het niet zo doet. Je bent geduldig en verdraagzaam. Je krijgt de overhand door hem langdurig en geduldig met je woorden te overtuigen.

Hij zegt dat het soms tijd kost om de koning of een heerser te laten doen wat jij wilt, en misschien moet je geduldig zijn. Maar als je volhoudt, is het mogelijk dat je een heerser daadwerkelijk kunt overtuigen, hoewel hij de macht heeft en jij niet. Uiteindelijk ben jij misschien degene die de beslissing beïnvloedt. Je tong, je vermogen om je woorden verstandig en diplomatiek te gebruiken, kan werkelijk de weerstand afbreken die een heerser aanvankelijk heeft tegen welk voorstel je ook probeert aangenomen te krijgen.

5

Wijsheid tegenover de koning

In hoofdstuk 14, vers 35, zei Salomo:

Aan een verstandige dienaar heeft de koning een welgevallen,
maar zijn verbolgenheid treft hem die beschaamd maakt.

SPREUKEN 14:35

Dit veronderstelt dat de koning zelf een wijs man is die deugd herkent. In Spreuken is een wijs persoon een deugdzzaam persoon. Het gaat niet eenvoudigweg om verstand, niet eenvoudigweg om een slim persoon in de zin van gewone intelligentie. Het gaat om iemand die wijs genoeg is om zich verstandig en deugdzzaam te gedragen, en om een heerser voor zich te winnen doordat die heerser ziet hoe wijs hij is.

Denk aan Daniël en zijn drie vrienden toen ze aan het hof van de koning van Babel kwamen. Toen Nebukadnezar hen in Daniël 1 gevangennam, onderscheidden zij zich door hun wijsheid van de andere gevangenen. Ze kregen bijzondere voorrechten en

bijzonder voedsel. Natuurlijk moesten ze als Joden hun voedsel aanpassen. Maar het punt is dat ze de gunst van hun overweldiger, van de koning, verwierven, omdat ze op de een of andere manier blijk gaven van hun superieure wijsheid. Vooral Daniël werd vanwege zijn wijsheid boven alle anderen in het koninkrijk verheven. Hij was een buitenlander en een gevangene, maar zijn wijsheid verhief hem door de gunst van de koning.

Salomo zegt:

De koning is een wijze dienaar goedgezind. Dus opnieuw: net zoals de zachte tong het bot breekt en langdurig geduld een heerser overreedt, kan iemand door wijsheid, bedachtzaamheid en voorzichtigheid de gunst van een koning verwerven. Overal in Spreuken wordt aangegeven dat dit zeer begerenswaardig is.

In hoofdstuk 16, vers 14, staat:

De woede van een koning is als de boden van de dood, maar een wijze man verzoent die.

SPREUKEN 16:14

De toorn van de koning kon voor iedereen een doodvonnis betekenen, want de koning wordt niet noodzakelijkerwijs door wetten geregeerd. Hij is de wet. Als je hem boos maakt, zal zijn toorn voor jou als een bode van de dood zijn. Zijn boosheid zal je dood worden. Hij kan je doden. Maar de omgang met de koning kan je ook zijn gunst opleveren. Een wijs man zal de toorn van de koning bedaren.

Dit suggereert dat de wijze man tegenover een koning staat die al boos is. Toorn bedaren betekent dat er al enige toorn aanwezig is en dat je een vredestitcher moet zijn. Een wijs persoon die tegenover een boze heerser staat, bevindt zich in een nogal hachelijke positie. Maar als die persoon wijs is, kan hij de heerser tot bedaren brengen. Hij kan zijn toorn bedaren en de spanning uit de situatie halen.

6

Zuivere motieven winnen vertrouwen

In hoofdstuk 22, vers 11, gaat het over degene die reinheid van hart liefheeft en bevalligheid op zijn lippen heeft. Daarmee wordt bedoeld dat hij op een innemende manier spreekt. De aangehaalde Nederlandse vertaling geeft dit weer als „vriendelijkheid van zijn lippen”.

Wie reinheid van hart liefheeft, en vriendelijkheid van zijn lippen: een koning is zijn vriend.

SPREUKEN 22:11

De koning zoekt mensen met zuivere motieven. Hij zoekt geen opportunisten die alleen maar proberen bij de koning in het gevlij te komen om gunsten van hem te krijgen, zoals bij veel mensen altijd het geval is.

Salomo merkt dat ook op. Hij zegt dat wanneer je macht hebt, iedereen je vriend wil zijn. Toch zijn er mensen van wie het hart zuiver is. Er zijn mensen die niet met bijbedoelingen aanwezig zijn. Ze zijn er omdat ze eerlijke mensen zijn, goede mensen. Je kunt vertrouwen op wat ze zeggen. Ze kunnen zich goed uitdrukken. Dat zijn de mensen die de koning als vrienden wil hebben. Dat zijn de mensen die de koning in vertrouwen zal nemen en die hij zal vertrouwen. Hij kan niet iedereen vertrouwen.

De koning, of wie dan ook die macht heeft, rijk is of iets anders bezit waardoor hij boven de gemiddelde persoon in de samenleving staat, zal mensen aantrekken die onder die beschermende paraplu willen komen. Ze willen delen in de zegen die deze man bezit door zijn vriend te worden. Salomo noemt dat vaak, vooral als het over rijke mensen gaat. Hij zegt:

Bezit voegt veel vrienden toe, maar een arme wordt van zijn vriend gescheiden.

SPREUKEN 19:4

Maar echte vrienden zijn moeilijk te vinden. Ze zijn vooral moeilijk te vinden als je een machtig persoon bent, want wanneer je macht hebt, weet je nooit wie echt een vriend is en wie alleen iets van je wil krijgen. Daarom zoekt de koning altijd iemand die zuiver van hart is, iemand wiens motieven precies zijn wat ze lijken te zijn, in plaats van iemand die verborgen bedoelingen heeft.

7

Nederigheid in aanwezigheid van de koning

In hoofdstuk 25, vers 6 en 7, staat:

Praal niet voor de ogen van een koning en ga niet staan op de plaats van groten, want het is beter dat men tegen u zegt: Kom hier hogerop, dan dat men u vernedert voor de ogen van een edele, die uw ogen gezien hebben.

SPREUKEN 25:6-7

Ik weet zeker dat je herkent dat dit bijna precies dezelfde woorden zijn als die van Jezus in Lukas 14. Jezus heeft het daar weliswaar niet over het verkeren in de aanwezigheid van een koning of heerser. Hij spreekt eenvoudig over wat je moet doen wanneer je wordt uitgenodigd voor een feestmaal waar ereplaatsen en minder eervolle plaatsen zijn. Weet je nog dat Jezus daarover sprak in Lukas 14, vers 7 tot en met 11? Hij zegt dat je, wanneer je voor een feestmaal wordt uitgenodigd, niet de ereplaatsen moet

zoeken, de voorname plaatsen waar de meest prominente en hooggeplaatste mensen geacht worden te zitten. Ga niet meteen op de plaatsen aan het hoofd van de tafel zitten. Anders moet de gastheer misschien naar je toe komen en zeggen:

En Hij sprak een gelijkenis tot de genodigden, toen Hij merkte hoe zij de ereplaatsen voor zichzelf uitkozen. Hij zei tegen hen: Wanneer u door iemand op een bruiloft uitgenodigd bent, ga dan niet aanliggen op de ereplaats, opdat niet misschien iemand die voornamer is dan u, door hem uitgenodigd is, en hij die u en hem uitgenodigd heeft, tegen u zal komen zeggen: Geef hem die plaats. U zou dan tot uw schande de laatste plaats beginnen in te nemen. Maar wanneer u uitgenodigd bent, ga er heen en ga op de laatste plaats aanliggen, opdat, als hij komt die u uitgenodigd heeft, hij tegen u zal zeggen: Vriend, kom hoger op. Dan zal dat u tot eer zijn in de ogen van allen die met u aanliggen. Want ieder die zichzelf verhoogt, zal vernederd worden en wie zichzelf vernedert, zal verhoogd worden.

LUKAS 14:7-11

Jezus zei dat je dat dan tot je schande in het openbaar zult moeten doen.

Dan word je in die sociale omgeving gewoon naar een lagere plaats verwezen. Wat beschamend. Daarom zegt Hij dat je bij binnenkomst de laagste plaats moet innemen en je door de gastheer ten overstaan van iedereen moet laten verhogen. Laat hem zeggen:

Vriend, kom hoger op.

Dit is natuurlijk eenvoudig een illustratie aan de hand van een situatie uit het echte leven, waarmee Jezus en Zijn publiek van tijd tot tijd te maken zouden krijgen. Er waren werkelijk ereplaatsen bij een feestmaal. Hij zegt dus dat je, wanneer je voor een feestmaal wordt uitgenodigd, niet de eer moet zoeken. Schuif jezelf niet naar voren alsof je een bepaalde mate van respect verdient. Jezus zei elders:

Wie zichzelf vernedert, zal verhoogd worden, en wie zichzelf verhoogt, zal vernederd worden. Dat is wat Salomo hier met bijna dezelfde woorden zegt. Hij zegt dat je, wanneer je in de aanwezigheid van een koning bent, niet moet proberen indruk op hem te maken met hoe geweldig je bent. Schep niet over jezelf op en probeer geen indruk op de koning te maken door je voor te doen als een groot man. De koning is niet onder de indruk. Koningen staan boven ieder ander mens, althans wat hun maatschappelijke positie betreft. Zij zijn er ongevoelig voor wanneer mensen met hun eigen grootheid proberen te pronken. De koning weet toch al dat hij boven alle anderen staat.

Probeer dus geen indruk op de koning te maken of hem de indruk te geven dat je belangrijk bent. Stel je gewoon nederig op en laat hem je verhogen. Het is beter als hij zegt:

Kom hier naar boven.

Dat wil zeggen: jij doet niet alsof je iets geweldigs bent, maar hij herkent je bekwaamheid. Hij herkent je wijsheid. Hij herkent je deugdzaamheid en daarom verhoogt hij je, in plaats van dat jij jezelf verhoogd hebt. Dat is beter dan wanneer hij je lager moet zetten dan de positie die je voor jezelf hebt opgeëist.

Dat zegt Salomo dus. Jezus had deze passage duidelijk in gedachten toen Hij die toepaste op een andere situatie dan het verkeren in de aanwezigheid van koningen. Salomo geeft verschillende adviezen over hoe je bij de koning in de gunst kunt blijven. En dat geldt natuurlijk ook voor het in de gunst blijven bij God. Hij geeft genade aan de nederigen. Christus is onze Koning, en in de Schrift staat:

Hij echter geeft des te meer genade. Daarom zegt de Schrift: God keert Zich tegen de hoogmoedigen, maar aan de nederigen geeft Hij genade.

JAKOBUS 4:6

Dat is in wezen ook wat Salomo over gewone koningen zegt.

8

Israël zonder aardse koning

Koningen zijn niet altijd de beste bestuursvorm. Saul was koning en hij was een tiran. David was koning en hij was een goede koning. Koningen kunnen goed of slecht zijn. Salomo heeft aan beide kanten van die scheidslijn gestaan. Aanvankelijk was hij een goede koning. Later, toen hij de Heere verliet, was hij geen goede koning. Maar hij zegt wel enkele dingen over de positieve kanten van het hebben van een koning.

In het boek Richteren staat:

In die dagen was er geen koning in Israël: eenieder deed wat juist was in zijn ogen.

RICHTEREN 21:25

Dat pakte niet zo goed uit als je misschien zou wensen, hoewel God niet per se wilde dat er een koning in Israël zou zijn. Dat er geen koning in Israël was, was dus noodzakelijk; het probleem was dat iedereen deed wat juist was in zijn eigen ogen. God had geen koning aangesteld. Het was niet Gods verlangen dat zij een koning zouden hebben. Toen zij om een koning vroegen, was God daar niet blij mee.

Het is duidelijk dat God voor ogen had dat er in Israël geen andere Koning zou zijn dan God, Die hun Koning was. Maar dat is nu juist het punt: Hij was hun Koning. Er werd van hen verwacht dat zij deden wat juist was in Zijn ogen. Zij hadden geen menselijke koning die met de zweep kon slaan en hen aan zich kon onderwerpen. Zij hadden God in de hemel, en Hij had Zijn wet gegeven. Hij verwachtte van de mensen dat zij deden wat juist was in Zijn ogen, wat Hij in de wet had voorgeschreven. Zij hadden dus geen aardse koning nodig.

9

Zelfbeheersing en gezag van buitenaf

Wanneer mensen zich voor Gods aangezicht door hun geweten laten leiden, hebben ze niemand nodig die hen ter verantwoording roept, met de zweep slaat en hen dwingt zich te gedragen. Er zijn twee soorten mensen: mensen die zichzelf van binnenuit beheersen en mensen die dat niet doen. Als mensen zichzelf niet van binnenuit beheersen, moeten ze van buitenaf in bedwang worden gehouden.

Zo werkt het zelfs bij het opvoeden van kinderen. Kinderen worden niet geboren met zelfbeheersing. Ze kunnen zelfs hun blaas of darmen niet beheersen. Ze kunnen niets beheersen. Ze kunnen hun emoties of hun trots niet beheersen. Ze doen gewoon iets zodra ze daar zin in hebben. Ze missen zelfbeheersing en daarom krijgen ze ouders. Ouders moeten hun kinderen in bedwang houden en zorgen dat ze zich gedragen.

Ik heb al eens gezegd hoe ergerlijk het is om in een vliegtuig te zitten. Ik heb dit vaker meegemaakt dan ik me kan herinneren, omdat ik veel vlieg. Het lijkt erop dat ik tegenwoordig bijna nooit een vlucht meemaak zonder dat dit gebeurt: een baby of jong kind dat naar mijn idee bestraft zou moeten worden, maakt misbaar en verstoort de hele vlucht voor iedereen in het vliegtuig met hinderlijk geschreeuw en wangedrag.

Toen mijn kinderen naar het buitenland reisden, lieten we hen zich nooit zo gedragen. Het is de verantwoordelijkheid van ouders om hun kind in bedwang te houden, zodat het een goede burger wordt. Ik zou bijna tegen die ouders willen zeggen: „Proberen jullie ervoor te zorgen dat iedereen jullie kinderen gaat haten? Waarom willen jullie niet dat mensen van jullie kinderen houden? Waarom zorgen jullie er niet voor dat jullie kinderen beminnelijk zijn?” Dat is je verantwoordelijkheid. Niet per se dat je hen beminnelijk maakt, maar wel dat je ervoor zorgt dat ze het soort mensen worden dat geen wrevel en woede oproept bij iedereen in hun omgeving. Timothy vertelde me dat hij zes kinderen heeft opgevoed. Drie keer waren hij en zijn gezin in een restaurant en betaalden vreemden hun rekening, omdat hun kinderen zich zo goed gedroegen. Ook ik heb dat minstens twee of drie keer meegemaakt toen ik mijn kinderen opvoedde. We waren dan in een restaurant en mensen betaalden onze rekening voor ons. We wisten het niet eens. Aan het eind liepen we gewoon naar voren om te betalen, en dan

zeiden ze: „Iemand anders heeft jullie rekening betaald. Ze zeiden dat jullie kinderen zich zo goed gedroegen.” Timothy heeft precies dezelfde ervaring verschillende keren meegemaakt.

10

Van de wet naar innerlijke gehoorzaamheid

Kinderen hebben geen innerlijke beheersing. Ze moeten in bedwang worden gehouden door gezag van buitenaf. Toch verlangt elke ouder ernaar zijn kinderen zo groot te brengen dat ze innerlijke beheersing hebben, dat ze niemand meer nodig hebben die hen in slavernij houdt. Ze hebben dan niemand meer nodig die hen met wetten regeert. Dat is precies hoe God met het menselijk geslacht is omgegaan. Dat is zelfs de vergelijking die Paulus gebruikt in Galaten 4: het menselijk geslacht onder de wet is als een kind. Maar toen de Vader de Geest van Zijn Zoon zond om ons tot volwassenheid te brengen, om erfgenamen te zijn, toen schreef Hij Zijn wet in ons hart, en is de wet van Mozes niet langer nodig.

Dat is het hele betoog van Paulus in de eerste verzen van Galaten 4: een kind is, zolang het een kind is, niet beter af dan een dienaar in huis. Het staat onder voogden en dergelijke. Het moet van buitenaf in bedwang worden gehouden. Paulus zei dat het zo was voor het menselijk geslacht onder de wet, omdat de mensen de wet niet in hun hart geschreven hadden. Ze hadden de wet nodig als iets wat hun van buitenaf werd opgelegd. Maar hij zegt dat wanneer de tijd aanbreekt die de Vader heeft vastgesteld, het kind volwassen wordt en de verantwoordelijkheid van een man krijgt. Want de Vader ziet dat het kind verantwoordelijkheid heeft ontwikkeld en zichzelf van binnenuit beheerst. Hij heeft niemand van buitenaf meer nodig die hem in bedwang houdt.

Zo is God met het menselijk geslacht omgegaan. Het nieuwe verbond heeft iets nieuws gebracht. Geen wet van buitenaf, opgelegd aan een onbeheersbare opstandeling, maar de wet geschreven in het hart, een nieuw hart en een nieuwe geest, zodat de mens van binnenuit verlangt te doen wat goed is. Dan zijn er geen beperkingen van buitenaf meer nodig. In de mate waarin iemand in zijn geweten verantwoording aflegt aan God, in die mate hoeft hij geen verantwoording af te leggen aan mensen.

We horen tegenwoordig veel over verantwoording afleggen, omdat er zoveel wangedrag is. Eerlijk gezegd: als iemand zich misdraagt, moet hij verantwoording afleggen aan mensen. Maar idealiter legt iemand zo verantwoording af aan God, dat het nooit nodig blijkt dat hij verantwoording aflegt aan mensen.

11

Betrouwbaarheid zonder menselijk toezicht

In het Oude Testament zijn er verschillende passages over de schatkist van de tempel. Dat was zo toen David het geld voor de tempel inzamelde en ook toen Josia het herstel van de vervallen tempel bekostigde. Er wordt gesproken over bepaalde mannen die de zorg kregen over de gelden die binnenkwamen. Er staat dat ze geen rekenschap hoefden af te leggen over die gelden, omdat het betrouwbare mannen waren.

Het is opmerkelijk als er een groot bedrag aan geld wordt beheerd en je mensen het laat beheren zonder zelfs maar te eisen dat ze rekenschap afleggen van wat ze doen, omdat je hen kent. Ze zijn betrouwbaar. Ze hoeven geen verantwoording af te leggen aan mensen, omdat ze in hun geweten verantwoording afleggen aan God. Ze hebben de innerlijke beheersing waardoor het overbodig is dat anderen hen op de vingers kijken, hun bezigheden in de gaten houden en controleren of ze wel het goede doen. Het idee is: als je innerlijke beheersing hebt, heb je geen beheersing van buitenaf nodig.

In het boek Richteren, toen er geen koning was in Israël, hadden de mensen eenvoudig door God geregeerd moeten worden. Hun geweten voor God had hen op het rechte pad moeten houden, en dan hadden ze nooit een koning nodig gehad. Maar omdat ze voor God geen zuiver geweten bewaarden en die innerlijke beheersing niet hadden, kwamen ze onder de onderdrukking van de Ammonieten, de Filistijnen, de Midianieten en nog anderen. God moest steeds de zweep erbij halen om hen tot inkeer te brengen. Uiteindelijk werd er om een koning gevraagd.

12

Het doel van rechtvaardig overheidsgezag

Soms is het goed om een koning te hebben. God wilde eigenlijk niet dat er een koning in Israël kwam, en toen ze om een koning vroegen, gaf Hij hun er een die een slechte kerel bleek te zijn. Maar omdat er nu eenmaal een monarchie was, gaf God hun uiteindelijk een koning naar Zijn hart. Een goede koning kan iets goeds zijn. Het is in elk geval goed om Christus als je Koning te hebben, want Hij is geen onderdrukker. Hij is altijd rechtvaardig. Hij is de voorbeeldige Koning.

Af en toe kan een aardse koning daar in de buurt komen. Hij kan rechtvaardig zijn, hij kan goed zijn en hij kan zijn volk goed beschermen. Spreuken hoofdstuk 20 vers 8 zegt:

Een koning die op de rechterstoel zit, schift met zijn ogen alle kwaad.

SPREUKEN 20:8

De aangehaalde Nederlandse vertaling zegt dat de koning het kwaad „schift”; de Engelse vertaling waarop de spreker zijn uitleg baseert, gebruikt hier „verdrijft”. De gedachte is volgens hem dus: als iemand met gezag de wetten handhaaft en op de rechterstoel zit, wordt het kwaad uit de samenleving verdreven. Als de rechtbanken en de machthebbers ophouden de goddelozen te straffen, zoals ze horen te doen, dan zal er geen gerechtigheid zijn. Het kwaad krijgt dan de overhand. Maar als de koning op rechtvaardige wijze doet wat een koning hoort te doen, dan zit hij te oordelen over misdadig gedrag. Zo dringt hij misdadig gedrag terug in het gebied waarover hij toezicht houdt. Dat is natuurlijk precies waarvoor koningen volgens het Nieuwe Testament bedoeld zijn. Hun taak is beperkt. Je hebt niet voor veel dingen machthebbers nodig. In elk geval geeft de Bijbel aan dat God op veel terreinen niet veel gezag aan koningen heeft overgedragen. Maar op een bepaald terrein heeft God machthebbers ingesteld.

In Romeinen 13, dat iedereen kent als de passage waarin Paulus deze kwestie het grondigst behandelt, zegt hij in Romeinen 13:1:

Ieder mens moet zich onderwerpen aan de gezagsdragers die over hem gesteld zijn, want er is geen gezag dan van God, en de gezagsdragers die er zijn, zijn door God ingesteld. Wie zich tegen het gezag verzet, verzet zich daarom tegen wat God heeft ingesteld, en wie zich verzet, haalt een oordeel over zichzelf. Machthebbers zijn immers niet een schrik voor goede werken, maar voor kwade.

ROMEINEN 13:1-3

Paulus is hier natuurlijk een beetje idealistisch, want machthebbers zijn vaak wel een schrik voor goede mensen. Adolf Hitler bijvoorbeeld zette mensen gevangen die de Joden hielpen. Sommige machthebbers zijn inderdaad een schrik voor goede mensen en verheffen slechte mensen. Paulus beschrijft hier de bedoeling die God met het gezag heeft. Machthebbers doen niet altijd waartoe ze zijn aangesteld, net zoals mannen die zijn aangesteld om het Evangelie te prediken niet altijd het Evangelie prediken. Dat je door God bent aangesteld om iets te doen, zegt nog niet of je dat ook gaat doen. Maar het betekent wel dat je, als je het niet doet, je opdracht verzaakt. Het betekent dat als je door God bent aangesteld om iets te doen en je iets anders doet, je een misdadiger bent. Je bent dan in opstand tegen God.

Zo was het met Saul, toen hij was aangesteld om het goede te doen en het verkeerde deed. God zei: „Goed, jij hebt het woord van de Heere verworpen; Ik verwerp jou als koning.”

13

Gezag komt van God en kent grenzen

Wat Paulus hier zegt, is dat er geen gezag is dan van God. Sommige mensen denken ten onrechte dat hij daarmee zegt dat alles wat een koning of machthebber doet, precies is wat God wil dat hij doet. Nee. Hij zegt dat geen enkele machthebber enig gezag heeft

behalve wat God hem geeft, en dat hij daarom onderworpen is aan Degene Die hem heeft aangesteld. De koning is onderworpen aan God, en hij is aangesteld om bepaalde dingen te doen. Sommige koningen doen die dingen niet, en als ze dat niet doen, handelen ze buiten hun gezagsgebied. Ze doen niet waartoe God hen heeft aangesteld, en daarom hebben ze geen werkelijk gezag, want er is geen gezag dan van God.

Als een koning doet wat God heeft ingesteld, als een koning handelt binnen het gezagsgebied dat God hem heeft gegeven, dan heeft hij Gods gezag. Hij is door God aangesteld om dat te doen. Maar als hij doet waartoe God hem niet heeft aangesteld, stapt hij buiten zijn gebied en heeft hij geen gezag, want er is geen gezag dan van God. Als God hem niet de bevoegdheid heeft gegeven om iets bepaalds te doen en hij doet het toch, dan doet hij het zonder enig gezag. Dan is hij gewoon een mens.

Dit is belangrijk om te begrijpen over gezag in de Bijbel. Alle gezag is van God. Paulus sprak over zijn gezag in de gemeente, maar hij zegt: „We kunnen niets tegen de Heere doen, maar alleen onder het gezag van de Heere.” Wat de Heere ons laat doen, dat is wat we mogen doen. Er is geen gezag buiten wat God heeft ingesteld.

Wat heeft God dan ingesteld? Paulus zegt hier in vers 4 over de machthebber:

Zij is immers Gods dienaress, u ten goede. Als u echter kwaad doet, vrees dan, want zij draagt het zwaard niet zonder reden. Zij is namelijk Gods dienaress, een wreekster tot straf voor hem die het kwade doet.

ROMEINEN 13:4

Dat betekent: Zijn dienaar.

Wat God heeft gedaan, is machthebbers aanstellen om degenen die het kwade doen te straffen. Met andere woorden: om misdadigers te straffen. Daartoe heeft God machthebbers aangesteld. In 1 Petrus hoofdstuk 2 zegt Petrus hetzelfde, in een wat kortere passage. In 1 Petrus 2:13-14 zei Petrus:

Onderwerp u dan omwille van de Heere aan alle menselijke orde, hetzij aan de koning, als hoogste machthebber, hetzij aan de stadhouders, als mensen die door hem gezonden worden tot straf van de kwaaddoeners, maar tot lof van hen die goeddoen.

1 PETRUS 2:13-14

God heeft machthebbers aangesteld om misdadigers te straffen en om wettig en goed gedrag aan te moedigen. Als een koning dat doet, handelt hij als Gods dienaar. Als hij dat niet doet, is hij een opstandeling tegen God. Dan eigent hij zich een onrechtmatig gezag toe dat God hem niet heeft gegeven.

14

De begrensde opdracht van gezagsdragers

Telkens wanneer God iemand aanstelt om iets te doen en hem gezag geeft, is dat altijd binnen een begrensd gebied. Ook ouders hebben gezag over hun kinderen, maar dat is een begrensd gebied. Ze hebben niet het recht hun kinderen te doden. Daartoe heeft God hen niet aangesteld, en dat gedrag heeft Hij niet toegestaan. Hij heeft hun de bevoegdheid gegeven hen op te voeden in de tucht en vermaning van de Heere. Dat is het gebod. Dat is de opdracht. Zolang ze dat doen, handelen ze met het gezag dat God hun gaf. Als ze hun kinderen gaan opdragen kwade, zondige dingen te doen, of als ze de kinderen gaan mishandelen, hebben ze geen gezag om dat te doen. Daartoe zijn ze niet bevoegd.

Het gebied van hun gezag is trouwens ook in een andere zin begrensd. Als ik tegen mijn kinderen zeg: „Kinderen, jullie gaan om acht uur naar bed”, dan moeten ze om acht uur naar bed, want dat valt binnen mijn gezag over hen. Als ik tegen de kinderen van mijn buurman zeg dat ze om acht uur naar bed moeten, kunnen ze me gewoon

negeren. „Wie ben jij? Je bent gewoon de buurman.” Ik heb geen gezag. Ik heb gezag over mijn kinderen, maar niet hetzelfde gezag over de kinderen van mijn buurman. Waarom niet? Omdat mijn kinderen binnen het gebied vallen waarover God mij de bevoegdheid heeft gegeven te regeren. Hij heeft mij de kinderen van de buurman niet gegeven. Die vallen in het gebied van iemand anders.

Alle gezag dat niet Gods eigen gezag is, is niet absoluut. Alleen Jezus heeft alle macht in hemel en op aarde. Alleen Jezus heeft onbegrensd gezag. Ieder ander heeft afgeleid gezag, dat altijd begrensd is binnen een bepaald gebied: de oudsten van een gemeente, de ouders in een gezin, een man over zijn vrouw, een heer over zijn dienaren, of een machthebber over zijn volk. Het maakt niet uit hoe de rangorde eruitziet. Er is een begrensd gebied, en wie gezag van God heeft, heeft een opdracht die door God is omschreven. Die opdracht bepaalt de grenzen van hun gezagsgebied. Als ze binnen dat gebied handelen, handelen ze als Gods dienaren. Als ze erbuiten stappen en doen waartoe God hen niet heeft gemachtigd, handelen ze als gewone mensen, zonder gezag. Wie erop gericht is God te gehoorzamen, hoeft hen dan niet serieus te nemen.

Als machthebbers misdadig gedrag straffen en geen onschuldige mensen straffen, dan moeten christenen zich aan hen onderwerpen als aan de Heere. Salomo zegt:

Een koning die op de rechterstoel zit, schift met zijn ogen alle kwaad.

SPREUKEN 20:8

Als een koning werkelijk doet wat hij hoort te doen, dan maakt hij een eind aan het misdadige gedrag in zijn rijk, of hij beperkt het in elk geval tot een minimum, omdat hij zijn werk doet. Zijn oog waakt over jou, zoals bij Bill O'Reilly. Hij let op jou, maar de koning beschikt daarbij werkelijk over de macht om in te grijpen.

15

Een wijze koning bestrijdt het kwaad

Vers 26 van hetzelfde hoofdstuk, Spreuken 20:26, zegt:

Een wijze koning verstrooit goddelozen en laat het rad over hen gaan.

SPREUKEN 20:26

De Engelse vertaling waarop de spreker zijn uitleg baseert, zegt hier dat een wijze koning de goddelozen „uitzeeft”; de aangehaalde Nederlandse vertaling zegt „verstrooit”. In combinatie met het dorsrad is het beeld volgens hem dat de koning het koren van het kaf scheidt. Dat is wat dorsen is: het scheiden van koren en kaf. Figuurlijk gesproken zijn sommige mensen in het rijk koren en zijn sommigen kaf. De goddelozen zijn het kaf, en de koning moet er door zijn wijze bestuur voor zorgen dat het kaf wordt verwijderd.

In hetzelfde hoofdstuk, hoofdstuk 20 vers 28, staat:

Goedertierenheid en trouw beschermen een koning, en door goedertierenheid versterkt hij zijn troon.

SPREUKEN 20:28

Het idee is blijkbaar dat God een koning zal zegenen en aan de macht zal houden als hij de wetten van barmhartigheid en waarheid volgt, de beginselen van barmhartigheid en waarheid. Dan zal zijn troon bewaard blijven. De implicatie is dat die door God bewaard wordt, al staat dat er niet per se. Het zou ook kunnen betekenen dat een koning die barmhartigheid en waarheid beoefent, geliefd zal zijn bij zijn onderdanen en nooit het doelwit of slachtoffer zal worden van een opstand tegen hem. Maar ik denk dat de implicatie in Spreuken is dat God een koning zal zegenen die het juiste doet en handelt zoals een koning hoort te handelen, in barmhartigheid en waarheid.

16

Het hart van de koning in Gods hand

In hoofdstuk 21:1 staat:

Het hart van een koning is in de hand van de HEERE als waterbeken, Hij neigt het tot alles wat Hem behaagt.

SPREUKEN 21:1

Dit bevestigt dat God de geschiedenis in Zijn hand heeft, terwijl het vaak lijkt alsof de geschiedenis wordt bepaald door menselijke gezagsdragers. De geschiedenis wordt natuurlijk gevormd door het beleid van naties, en het beleid van naties wordt gevormd door machthebbers. Als God de geschiedenis vormt, betekent dat dus dat Hij een soevereine, voorzienige zeggenschap moet uitoefenen over machthebbers.

Hoe ver die zeggenschap gaat, wordt hier niet uitgewerkt. Je zou het zo kunnen opvatten dat de koning nooit een beslissing neemt, over welke ontbijtgranen hij gaat eten of over wat dan ook, zonder dat God zijn hart die kant op stuurt. Of Gods bemoeienis gaat misschien minder ver in de details: God laat de koning zijn gang gaan, totdat diens beslissingen ingaan tegen iets wat God wil laten gebeuren of dat zouden doorkruisen. Dan grijpt God in en buigt Hij zijn hart om.

Er zijn momenten waarop God duidelijk klaagt over het gedrag van een koning. Er zijn ook momenten waarop Hij het hart van een koning verhardt en hem in zekere zin zijn vrije wil afneemt. Want God wil dat de beslissingen van een koning op een bepaalde manier uitvallen, zodat de geschiedenis een bepaalde kant op gaat.

We zouden het ons zo kunnen voorstellen: een tiener zit achter het stuur en de vader zit naast hem, zoals een rijinstructeur met zijn eigen stuur. Het kind denkt dat hij stuurt. Het is zoals met kleine kinderen in plastic autootjes, met een stuur dat niet echt werkt en een handvat aan de achterkant. De ouders duwen het kind voort als in een kinderwagen, en het kind denkt dat het in een auto zit te sturen, maar in werkelijkheid bepalen de ouders volledig de richting. Sommige mensen denken dat het zo gaat met machthebbers. Zij denken dat ze sturen, maar in werkelijkheid stuurt God het autootje

in alles wat ze doen. Maar het kan ook zijn zoals een vader die naast zijn zoon zit die leert autorijden. De zoon rijdt echt zelf, maar de vader kan ingrijpen en het stuur pakken wanneer hij ziet dat dat nodig is. We weten het niet. De woorden van Salomo vertellen ons niet hoe het zit. Wordt alles wat de koning doet altijd volledig door God gestuurd? Of is het zoals met waterstromen, die normaal de loop volgen die de natuur voorschrijft, al kan God die loop zeker veranderen wanneer Hij maar wil?

Waterstromen worden, voor zover wij kunnen zien, gestuurd door natuurwetten, erosie, hydraulica en dat soort dingen. Je kunt God zien als Iemand die elke molecuul tot in detail aanstuurt, en sommige mensen voelen zich prettiger bij dat beeld van God. Maar de Bijbel leert dat nergens met zoveel woorden. Het lijkt erop dat God sommige dingen laat verlopen volgens de loop van de natuur of volgens de beslissingen van een mens. Maar Hij is altijd soeverein. Hij kan altijd ingrijpen en zeggen: „Het bevalt Me niet hoe dit gaat. Ik ga dit hier een andere kant op sturen.”

Verschillende mensen hebben verschillende beelden in hun hoofd van hoe God regeert. Maar één ding zegt deze tekst wel: de waterstromen staan zeker onder Gods heerschappij, en de beslissingen van de koning ook.

Ik weet niet of we moeten suggereren dat God al het kwaad van een koning heeft toegelaten. Al kunnen we wel zeggen dat God het niet heeft verhinderd terwijl Hij dat wel had gekund. Want als iemand op het punt staat iets te doen wat God absoluut niet wil toestaan, dan heeft God de macht om het hart van de koning een andere kant op te buigen. Het punt hier is dus dat koningen weliswaar soeverein lijken, maar niet helemaal soeverein zijn. Ze staan onder Gods heerschappij, en God grijpt in wanneer dat nodig is om te voorkomen dat iets een kant op gaat die rampzalig zou zijn voor Zijn plannen.

17

Wijze en goddeloze raadgevers

In hoofdstuk 25 vers 5 zei Salomo:

Doe een goddeloze weg van voor de ogen van een koning, en zijn troon zal door gerechtigheid bevestigd worden.

SPREUKEN 25:5

Ik heb het gevoel dat hij het hier heeft over de raadgevers van de koning. Koningen raadpleegden altijd raadslieden en adviseurs, en daar zaten zeker ook goddeloze mensen tussen. Salomo vond dat een koning gebruik moest maken van wijze raad:

Want na rijp beraad zult u oorlog voeren voor uzelf, en in een veelheid van raadgevers ligt de overwinning.

SPREUKEN 24:6

Elders zei Salomo:

Voer oorlog met goed advies. Hij wist dat een koning niet op zijn eigen wijsheid aangewezen was. Ook al was Salomo de wijste koning die er ooit geweest is, toch had hij zelf raadgevers.

Dat weten we, want toen zijn zoon Rehabeam een keuze moest maken tussen twee mogelijkheden, ging hij naar een paar van de oudere raadgevers die zijn vader Salomo hadden geadviseerd. Hij sloeg hun raad in de wind en volgde de raad van jonge dwazen van zijn eigen leeftijd. Maar het punt is dat er oudere mannen waren die Rehabeam kon raadplegen en die raadgevers van Salomo waren geweest. Salomo, de wijste man ter wereld, had mannen die hem raad gaven. Elke koning had raad nodig. Geen enkele wijze koning zou denken dat hij gewoon eigenmachtig naar zijn grillen moest regeren. Wie dat doet, noemen we een tiran. Niet alle koningen waren tirannen. Sommigen wel, en ze hadden zeker de macht om het te zijn, maar een goede koning zou het niet zijn.

18

Gods koningschap en menselijke vrijheid

Ook dit moeten we onthouden, en daarmee dwalen we een beetje van het onderwerp af. Als we spreken over de soevereiniteit van God en over Hem als Koning, dan zijn er zeker mensen die denken dat God elke gedachte, elk woord en elke daad van mensen tot in detail aanstuurt, en dat Hij alles heeft beschikt wat er gebeurt. Anderen zien het niet helemaal zo. Sommige mensen zien God als Degene die alles overal in Zijn voorzienigheid tot in de puntjes bestuurt. Als je tegen hen zegt: „Koningen doen dat niet. God wordt een Koning genoemd, maar koningen doen dat over het algemeen niet”, antwoorden ze soms: „Dat komt doordat ze het niet kunnen. Maar God is overal, God is alwetend en God is almachtig, dus Hij kan doen wat andere koningen niet kunnen.”

Maar dat suggereert dat elke koning, als hij kon, alle mensen al hun vrijheid zou afnemen. Zo zijn niet per se alle koningen. Sommige koningen wel. Een koning die elke beweging van mensen zal bepalen omdat hij dat kan, is niet per se een koning van wie mensen zullen houden. Dat noemen we een tiran. Een koning die besluit: „Jij beslist niet met wie je trouwt; ik beslis met wie je trouwt. Ik beslis wat je als ontbijt eet. Ik beslis wat voor werk je doet. Ik beslis alles voor je. Jij neemt geen enkele beslissing; ik neem ze allemaal voor je.” Het klopt dat aardse koningen dat niet doen, en ze kunnen het ook niet. Maar te suggereren dat elke aardse koning dat zou doen als hij die macht kreeg, is volgens mij een vergissing.

Ik denk niet dat de meeste aardse koningen die menselijk zijn en om mensen geven, de wil van hun volk zo zouden overheersen. Een goede koning maakt goede wetten, eist dat mensen zich eraan houden, laat die mensen veel vrijheid om binnen de grenzen van de wetten te doen wat ze willen, en straft wie de wetten overtreedt. Dat is wat een goede koning gewoonlijk doet; in elk geval doen goede menselijke koningen dat. Er is eigenlijk geen reden om aan te nemen dat God in dat opzicht veel anders regeert dan menselijke koningen, al zou Hij het kunnen. De gedachte dat iemand zo tiranniek zal zijn als hij maar kan, en dat God dat kan zijn omdat Hij alle macht heeft, is geen logische conclusie. Uit het feit dat God het kan, volgt niet dat Hij het ook zou doen. En als ik de Schrift lees, klinkt het mij niet in de oren dat God dat doet.

19

Recht voor armen en bescherming van zwakken

In hoofdstuk 29 vers 14 staat:

Een koning die in trouw geringen recht doet, diens troon zal voor eeuwig bevestigd worden.

SPREUKEN 29:14

Dat lijkt op de belofte over de koning die de goddelozen uit zijn nabijheid verwijdt: ook zijn troon zal bevestigd worden. Het is dus een goede koning die de armen rechtvaardig oordeelt, die opkomt voor de belangen van de machtelozen. Dat is eigenlijk waarvoor koningen bedoeld zijn.

Zonder koning, zonder overheid, vallen de machtigste mensen gewoon de kwetsbare mensen aan. Goddeloze mensen die sterker zijn, buiten fatsoenlijke mensen uit die zwakker zijn. Maar een koning verandert die machtsverhouding. Een koning die rechtvaardig regeert ten gunste van de armen, die achter de armen staat, ook al kunnen zij hem niet omkopen zoals de rijken dat kunnen, maar die bezorgd is om gerechtigheid, maakt rechtvaardige wetten en handhaaft die. Dat geeft iedereen zekerheid, en de mensen zullen willen dat zijn troon voor lange tijd bevestigd wordt.

Maar slechte machthebbers zijn beslist slecht nieuws, en dat wist Salomo ook. Er zijn slechte machthebbers die tirannen zijn, en die zijn geen goede zaak. In hoofdstuk 28, de verzen 15 en 16, zei Salomo:

Als een brullende leeuw en een jagende beer is een goddeloze die over een arm volk heerst.

SPREUKEN 28:15

Een leeuw en een beer waren in die tijd met menselijke krachten nogal moeilijk te weerstaan. Ze hadden geen krachtige geweren. Tegen een aanvallende beer kun je niet veel beginnen. Zelfs vandaag is een aanstormende grizzlybeer nogal moeilijk tegen te

houden, zelfs als je een olifantengeweer van kaliber vijftig hebt.

Toen ik in Idaho woonde en vrienden in Montana bezocht, vertelden zij waargebeurde verhalen over mensen die oog in oog hadden gestaan met grizzlyberen. Ik hoorde een verhaal over een man die op grizzly's joeg, of gewoon aan het jagen was. Dat moet zijn geweest voordat grizzly's beschermd werden. Hij had bij wijze van spreken een kanon van kaliber vijftig, een olifantengeweer. Er stond een grizzly ver weg op een andere heuvel, en hij besloot hem te schieten als trofee. Hij schoot, en het dier ging neer. Het viel op een plek waar hij het niet kon zien, en toen stond het weer op en begon het op hem af te stormen. Hij schoot zijn geweer leeg op de grizzly terwijl die op hem afkwam. Ik geloof dat zijn laatste schot hem eindelijk een paar meter voor hem deed neervallen, maar hij stormde op hem af, vol kogels. Een aanstormende beer is iets angstaanjagends.

Een brullende leeuw is net zo angstaanjagend. Een leeuw heeft over het algemeen geen natuurlijke vijanden. Zo is een koning ook, en als het een slechte koning is, is hij een schrik voor de mensen: een goddeloze heerser over arme mensen. Dat is ongeveer de ergste situatie die je je kunt voorstellen.

20

Onderdrukking en de goedheid van God

Vers 16 zegt:

Een vorst die gebrek aan inzicht heeft, maakt zich dikwijls schuldig aan afpersingen, maar wie winstbejag haat, zal zijn dagen verlengen.

SPREUKEN 28:16

Een paar dingen die een koning echt onderdrukkend en ongewenst kunnen maken, zijn een gebrek aan wijsheid en blijkbaar ook dat hij omkoopbaar is. Iemand die geen hekel heeft aan hebzucht, is een onderdrukker. Maar wie wel een hekel heeft aan

hebzucht, wie zich niet laat omkopen of laat sturen door degene die het meest geeft, zal zijn dagen verlengen. Een slechte koning is beslist een slechte zaak, want mensen zijn kwetsbaar tegenover de koning, of hij nu goed is of slecht.

Ik heb vaak gedacht wat een zegen het is dat de God aan Wie we allemaal verantwoording afleggen, toevallig een goede God is. Wat als Hij dat niet was? Wat zouden we eraan kunnen doen? Wat als de God Die ons gemaakt heeft, Die ons regeert, Die ons zal oordelen, Die om ons geeft, van Wie we zo sterk afhankelijk zijn en Die we moeten aanbidden, eigenlijk meer op de duivel leek? Wat zou je dan kunnen doen? Je kunt Hem niet omverwerpen.

We hebben zoveel geluk dat de God Die werkelijk een absolute macht is, een goed persoon is in plaats van een slecht persoon, dat Hij vrijgevig en vriendelijk en liefdevol en vergevingsgezind is. Hij hoeft niets van dat alles te zijn. Niemand zou Hem ertoe kunnen dwingen. Dat is wat het woord 'soeverein' betekent. Als iemand soeverein is, betekent het dat niemand hem kan dwingen anders te zijn. Hij legt aan niemand verantwoording af. Hij is wat Hij wil zijn, en dat zal Hij altijd blijven, omdat Hij aan niemand verantwoording schuldig is. Een soeverein legt aan niemand anders rekenschap af van zijn gedrag.

God hoeft geen rekenschap van Zichzelf af te leggen. Niets houdt God goed behalve Hijzelf, Zijn eigen natuur. Hij is gewoon een goede God. En dat is goed voor ons, want wat als Hij een tiran was, een onderdrukker, slecht en wreed? Wat als Hij was zoals sommige kinderen die ik kende, die het heerlijk vonden om katten op de snelweg uit de auto te gooien, alleen om te zien hoe ze op de grond terechtkwamen? Of zoals jongetjes die graag de vleugels van vliegen uittrokken, alleen om ze te kwellen? Er zijn mensen die gewoon genieten van wreedheid. Wat als we waren geboren in een heelal waar zo'n god aan de macht was, en we het daar gewoon mee moesten doen? Het zou een vreselijke wereld zijn, een vreselijk leven. Het is verbazingwekkend hoeveel atheïsten God beschrijven als een God van toorn, wraakzuchtig en gemeen en dat soort dingen, en toch komen ze ermee weg. Zo toornig als zij denken kan Hij dan niet zijn. Dat ze God kunnen vervloeken, Hem kunnen tarten en bekritisieren, en het toch kunnen navertellen, betekent dat Hij niet kan zijn wat zij van Hem zeggen, anders zouden ze er niet mee weggkomen. Hij moet een stuk grootmoediger zijn dan zij Hem toedichten.

Maar onder een slechte machthebber kom je eigenlijk niet uit. Hij is jouw machthebber. Gelukkig is de Heerser van het heelal niet zo, maar er zijn aardse machthebbers geweest die wel zo waren: slecht.

21

Rechtvaardigen onder goddeloze heersers

Hoofdstuk 28 vers 28 zegt:

Als goddelozen verschijnen, verbergt een mens zich, maar als zij omkomen, worden rechtvaardigen talrijk.

SPREUKEN 28:28

Dat wil zeggen: wanneer ze als machthebbers aan de macht komen.

Er valt iets te zeggen voor goede machthebbers. Als machthebbers goed zijn, nemen de rechtvaardigen toe. De samenleving wordt een betere samenleving, omdat er betere wetten en wetgevers zijn. Een betere overheid kan de samenleving in het algemeen beter maken, al wordt die niet per se godvrezender. Want geen enkele machthebber, hoe godvrezend hij ook is, kan zijn volk godvrezend maken. Maar hij kan godsvrucht wel aanmoedigen. Hij kan haar in elk geval niet vervolgen. Waar rechtvaardig wordt geregeerd, wordt rechtvaardig gedrag aangemoedigd en neemt het toe.

Als er een goddeloze machthebber opstaat die gerechtigheid vervolgt, moeten goede mensen zich verbergen. Ze kunnen niet naar buiten treden en de samenleving beïnvloeden met hun goedheid. De goede mensen moeten ondergronds gaan. Dat is vaak gebeurd, ook in de Bijbelse geschiedenis. De profeten van Jahweh moesten zich in de tijd van Izebel in een grot verbergen, en een man die Obadja heette, moest hun eten en water brengen, omdat ze zich verborgen om hun leven te redden. Het waren de profeten van Jahweh, en Izebel doodde alle profeten van Jahweh.

Goddeloze mensen aan de macht zorgen ervoor dat goede mensen zich verbergen. Onze samenleving is nog niet zo goddeloos geworden dat wij ons moeten verbergen, maar we moeten niet denken dat we daar immuun voor zijn. Gelovigen hebben dat in

onze eigen tijd in veel samenlevingen moeten doen: in een groot deel van Oost-Europa, in China, in Noord-Korea, in Cuba en op veel van dat soort plaatsen. Als gelovigen in die landen leefden, moesten ze zich verbergen. Ze moesten in het geheim ondergronds samenkomen. Christenen in Rome moesten dat vaak doen. Ze moesten samenkomen in de catacomben. Ze moesten zich verbergen vanwege goddeloze, onderdrukkende machthebbers. Slechte machthebbers zijn slecht nieuws.

22

Slechte leiders en slechte kandidaten

Hoofdstuk 29 vers 2 zegt:

Als rechtvaardigen groot worden, verblijdt het volk zich, maar als een goddeloze heerst, zucht het volk.

SPREUKEN 29:2

Dat is ongeveer het enige wat ze kunnen doen. Ze kunnen hem niet omverwerpen. Ze kunnen alleen maar zuchten. Ze leiden een ellendig leven vanwege goddeloze mannen die koning zijn.

Natuurlijk leven wij in een samenleving waarin we, als we goddeloze machthebbers hebben, niet alleen maar hoeven te zuchten. We kunnen er ook iets aan doen, zogenaamd. Ik weet niet zeker wat je eraan kunt doen. We kunnen een andere man kiezen. Ja, maar waar is hij? Waar is die man die je kunt kiezen? Je hebt twee partijen. Een van die mannen wordt gekozen. Geen van beiden deugt. Wat kun je anders doen dan zuchten?

Misschien komt er een tijd dat er werkelijk een goede keuze is, en dan kun je er werkelijk iets aan doen. Misschien kunnen mensen zich dan ontdoen van de slechte machthebbers. Maar een samenleving die alleen slechte kandidaten heeft, krijgt slechte machthebbers. Vraag je je weleens af hoe het kan dat we in een land met zo'n 300 miljoen inwoners, als het erom gaat iemand te vinden die het land moet leiden,

niemand kunnen vinden die beginselen heeft? We kunnen niemand vinden die verstand heeft. We kunnen niemand vinden die beter is dan de kandidaten die ze naar voren schuiven. Ik vind dat iets verbazingwekkends.

Ik zeg dit niet om één bepaalde partij te bekritisieren. Als maar één partij het deed, zou de keuze natuurlijk makkelijk zijn. Het probleem is dat je, hoeveel partijen je ook hebt, nooit een goede kandidaat krijgt, behalve misschien bij een van die kleine partijtjes in de marge, ergens in een uithoek: iemand die nooit gekozen wordt. Maar op de een of andere manier staan al het geld en alle macht achter iemand van wie je denkt: „Wat heeft iemand ooit in deze persoon bewonderd? Waarom is deze persoon daar naar voren geschoven?” Je zou bijna de complottheorieën gaan geloven. Want als men de dingen verstandig zou laten verlopen, moeten er in een land van deze omvang toch ergens goede mensen zijn. Die verbergen zich vast.

23

Corruptie en leugens aan de top

Hoofdstuk 29 vers 4 zegt:

Een koning houdt een land in stand door recht, maar wie veel belasting heft, breekt het af.

SPREUKEN 29:4

Dat is een herhaling van een gedachte die we zojuist hadden, over de machthebber die een hekel heeft aan hebzucht: zijn troon wordt bevestigd. De Engelse vertaling waarop de spreker zijn uitleg baseert, spreekt hier over iemand die steekpenningen aanneemt; de aangehaalde Nederlandse vertaling spreekt over iemand die veel belasting heft. Volgens de Engelse lezing zal zo iemand zijn land door zijn goddeloosheid ten val brengen, omdat hij regeert voor wie het meest biedt.

Het laatste vers dat we over dit onderwerp bekijken, is hoofdstuk 29 vers 12:

Als een heerser acht slaat op een leugenachtig woord, worden al zijn dienaren goddeloos.

SPREUKEN 29:12

Een machthebber die niet voor de waarheid staat, zal nooit druk uitoefenen op alle mensen onder hem om waarheidsgetrouw te zijn. Als hij naar leugens luistert, dan krijgt de beste leugenaar zijn zin. Die oefent gezag en macht uit in het land, omdat hij de machthebber kan misleiden. En zo worden alle dienaren van de koning goddeloze leugenaars, als de koning daarnaar luistert. Met andere woorden: de dienaren van de koning gaan beantwoorden aan de maatstaf van de koning, welke dat ook is. Als hij waarheidsgetrouwheid eist, dan hebben alleen zij die waarheidsgetrouw zijn enige invloed bij hem. Dus zullen mensen waarheidsgetrouw zijn, omdat ze invloed bij hem willen hebben. Als hij naar leugens luistert, dan is er geen enkele controle op de moraal van zijn staf en zijn ondergeschikten, zijn dienaren.

Wat hier gezegd wordt, is natuurlijk dat de moraal van de hoogste bestuurder doorsijpelt naar de lagere machthebbers, de lagere bestuurders, enzovoort. Als de man aan de top, die de benoemingen doet, voor gerechtigheid staat, dan ligt er druk op iedereen die een functie in zijn regering wil hebben, om een rechtvaardig mens te zijn. Als hij niet voor gerechtigheid staat, dan is er niet zo'n druk, en dan komen alle goddeloze mensen bovendrijven als schuim, vuil schuim.

24

Leven onder het koningschap van Jezus

Het is heel belangrijk dat de machthebber, de hoogste machthebber, een man van beginselen is, want zijn maatstaven bepalen grotendeels zijn hele bestuur. Iedereen onder hem past zich aan aan waar hij voor staat. Dit is wat ons wordt verteld over heersers en onderdanen. Er staat niet veel advies in over hoe je moet omgaan met een slechte machthebber, behalve: verberg je. Het advies is: als er een slechte machthebber is, verberg je. Maar als de machthebber niet slecht is, dan is er advies over hoe je bij

hem in een goed blaadje blijft. Wees een wijs mens, toon goede manieren in zijn aanwezigheid en behandel hem met het soort respect dat hij vanwege zijn ambt verdient. Maar let tegelijk goed op je woorden en je gedrag. Wees wijs. Hij zoekt mensen die eerlijk zijn, die een zuiver hart hebben, en geen mensen die alleen maar sluw proberen om zich via hem in een machtspositie te manoeuvreren.

Dit zijn de dingen die Salomo opmerkte. Sommige ervan zijn niet direct op ons van toepassing, omdat we in ons land geen koningen hebben. Maar sommige zijn zeker wel op ons van toepassing, want de machthebbers van ons land zijn geen koningen, maar het zijn wel machthebbers. Het hart van de koning, en we zouden gewoon kunnen zeggen: het hart van elke machthebber, van welke soort ook, is in de hand van de Heere. Hij neigt het tot al wat Hij wil.

Natuurlijk kunnen veel dingen die de Bijbel over koningen zegt, worden toegepast op het Koninkrijk van God en op de Koning die wij hebben. We mogen ons heel gelukkig prijzen dat onze Koning niet de tiran is die sommige koningen zijn. Hij is niet zoals de koningen van de heidenen. Hij is een heel ander soort heerser, van de beste soort. Zijn heerschappij is een waarborg voor gerechtigheid en uiteindelijk voor de verbanning van het kwaad uit ons leven, dat nu door Hem wordt geregeerd. Ook uit de gemeente zou het kwaad worden verbannen, als de gemeente Hem daar met de juiste tucht zou laten regeren. Goddeloosheid zou in de gemeente voor de ogen van de Koning worden verstrooid, als de gemeente de Koning zou volgen. En uiteindelijk zal het kwaad uit de wereld zelf en uit het heelal worden verbannen, door Hem, wanneer Hij uiteindelijk het geheel onder Zijn leiding neemt.

Al hebben we nooit een aardse koning gehad, we dienen wel een echte Koning. Er is werkelijk een Koning die we dienen. In sommige opzichten zijn we misschien een beetje in het nadeel, doordat we nooit een aardse koning hebben gehad. Niet dat ik er een wil, maar mensen die koningen hadden, hadden een referentiekader waarmee ze de uitspraak „Jezus is Heere” of „Jezus is Koning” konden begrijpen. Mensen die een keizer hadden die zichzelf tot heer verklaarde, en die precies wisten wat de voorrechten van een keizer en een koning waren, hoorden dat Jezus Heere is. Zij konden wat ze over machthebbers wisten, overbrengen op wat ze nu over Jezus moesten begrijpen.

Wij daarentegen leven in een meer democratische samenleving en denken dat koningen aan ons onderworpen zijn. We denken dat machthebbers aan ons onderworpen zijn en onder ons staatsbestel vallen. Maar als we dan horen dat Jezus een heerser is, zien we Hem als iemand die lijkt op een gekozen volksvertegenwoordiger. Hij moet mij tevreden houden als Hij in functie wil blijven. De peilingen zien er op dit moment niet goed voor Hem uit. Hij moet maar eens Zijn leven beteren, zodat Hij weer in een goed blaadje komt bij Zijn achterban.

Nou, Jezus stelt Zich niet herkiesbaar. Omdat we geen koning in ons referentiekader hebben, is het voor ons wat onnatuurlijker om te proberen te begrijpen wat het betekent Jezus als Koning te hebben. Maar we kunnen er toch achter komen, en dat moeten we ook, want zo horen we te leven: onder Zijn heerschappij.

Om verder te lezen

Alle bijbelteksten die in deze lezing aan bod komen, in de volgorde waarin ze gebruikt zijn.

- 1 Koningen 3:5
- 1 Koningen 3:7-9
- Spreuken 9:10
- Openbaring 19:16
- Spreuken 23:1-3
- Spreuken 25:15
- Spreuken 14:35
- Spreuken 16:14
- Spreuken 22:11
- Spreuken 19:4
- Spreuken 25:6-7
- Lukas 14:7-11
- Jakobus 4:6
- Richteren 21:25
- Spreuken 20:8
- Romeinen 13:1-3
- Romeinen 13:4

- 1 Petrus 2:13-14
- Spreuken 20:26
- Spreuken 20:28
- Spreuken 21:1
- Spreuken 25:5
- Spreuken 24:6
- Spreuken 29:14
- Spreuken 28:15
- Spreuken 28:16
- Spreuken 28:28
- Spreuken 29:2
- Spreuken 29:4
- Spreuken 29:12

Lezing © Steve Gregg / The Narrow Path. Nederlandse vertaling © 2026 Vers voor Vers. De bijbeltekst in deze uitgave is ontleend aan de Bijbel in de Herziene Statenvertaling, © 2010/2016 Stichting HSV.